

IN MEMORIAM

Harriet Forsius
15.3.1922–19.4.2016

Harriet Forsius (f. Brunila) föddes den 15 mars 1922. Harriet tog studenten vid Privata svenska flickskolan år 1940 under brinnande vinterkrig. Under fortsättningskriget tjänstgjorde hon som lotta och assistentläkare på flera militärsjukhus i norra Finland. Hon blev medicine kandidat år 1944 samt medicine licentiat år 1948 från Helsingfors universitet. Samma år gifte hon sig med studiekamraten Henrik Forsius. När undertecknad intervjuade Henrik och samtalade med honom inför skrivandet av dessa minnesord uttryckte han sig så fint och sade att "Harriet tog hand om honom" när han återvände från kriget. Och Henrik tillade med ömhet i rösten att "Harriet var hans första och enda hustru".

De två unga läkarna levde i 68 år ett rikt familjeliv, ett liv som innehöll mycket skoj, skämt och fantastiska idéer både för barn och för ungdomliga vuxna med leksinnet i behåll. Här kan man nämna Avisan grön, en hemmagjord tidning, som Harriet grundade på 1950-talet och som fortfarande utkommer när familjen och vänkretsen samlas på sommarparadiset i anslutning till Henriks släktgård i Lojo. I många år var Harriet ett psykologiskt centrum på sommarkolonin i Lojo. Hon var fiffig, glad och positiv.

Harriet odlade ett kulturellt intresse tillsammans med sina skolkamrater. Under studietiden fortlevde de kulturella intressena inom musik och konst med föreläsningar och "böcker" tillsammans med Henrik och några

studiekamrater inom ramen för MUKKAR-gänget.

Efter några år som läkare inom skolhälsovården och specialiseringstjänstgöring vid Psykiatriska kliniken vid Lappvikens sjukhus fick Harriet Forsius 1956 specialisträttigheter i nerv- och sinnessjukdomar och hon blev som en av de första i Finland även specialist inom barnpsykiatri. Därefter fick hon ordinarie tjänst vid rådgivningsbyrån för uppfostringsfrågor i Helsingfors.

Efter det att maken Henrik 1965 hade fått ordinarie tjänst som professor i oftalmologi vid Uleåborgs universitet flyttade Harriet till Uleåborg där hon snabbt fann sig tillrätta och tänkte stanna hemma som hemmafru och sköta om familjen som bestod av fyra barn och make. Men det blev inte så. Professor Ole Wasz-Höckert, som var professor i barnsjukdomar vid den nystartade medicinska fakulteten i Uleåborg, lockade Harriet ut i arbetslivet med en tjänst vid universitetssjukhuset. Harriet fick genast 1966 anställning som specialistläkare vid universitetssjukhuset i Uleåborg och tog ansvaret för en nyinrättad barnpsykiatrisk avdelning. Hon blev överläkare 1979. Harriet var länge den enda barnpsykiatern i hela norra Finland och utbildade således den första generationen barnpsykiatrer för hela norra Finland. Harriet fick en docentur i barnpsykiatri 1974 och utnämndes 1983 till biträdande professor i barnpsykiatri vid Uleåborgs universitet.

Harriet Forsius disputerade för doktorsgraden med en avhandling som handlade om psykiska egenskaper hos barnen till skoltidsamerna ur ett kulturellt jämförande perspektiv. Senare vetenskapliga publikationer behandlar framför allt omgivningens inverkan på den mentala hälsan hos barn. Hon publicerade inte enbart vetenskapliga artiklar utan skrev och redigerade ett stort antal skrifter om utvecklingen inom barnpsykiatri i Finland, där hon själv var en föregångare och förgrundsgestalt.

Under många år var hon en uppskattad akademisk lärare. Harriet var också aktiv i föreningslivet i Uleåborg och norra Finland och innehade förtroendeuppdrag inom bland annat Zontarörelsen och Mannerheims Barnskyddsförbund. Harriet slutade sin yrkeskarriär 1986 när hon pensionerades från sin tjänst som biträdande professor i barnpsykiatri i Uleåborg.

Undertecknad lärde känna Harriet Forsius på grund av hennes brinnande och mångsidiga intresse för och engagemang i utvecklandet av barnpsykiatri och mentalvården för barn och ungdomar i hela Finland. Redan 1962 blev hon sekreterare för Barnpsykiatriska föreningen i Finland, där hon senare var vice ordförande och där många kolleger hade förmånen att uppleva henne som en mycket initiativrik och inspirerande ordförande under åren 1983–1986. Harriet var även aktiv medlem i flera internationella föreningar inom det barnpsykiatriska vetenskapsområdet. Hon var en av initiativtagarna till och grundarna av den Barnpsykiatriska forskningsstiftelsen (1985) och en drivande kraft och idéspruta då det gällde att samla in pengar till stiftelsen.

Sitt intresse för konst, natur och friluftsliv fick hon utöva såväl på sommarstället i Lojo som i norra Finland i form av skidturer och vandringar, vilket bland annat som ett sidospår ledde till att hon blev porträtterad av Reidar Säröstöniemi.

Harriet drömde på senare år om att skriva sina memoarer. Hon orkade inte fullfölja den drömmen på grund av sin progredierande sjukdom. Harriet efterlämnar många bestående minnen av generositet och gästfrihet samt känslor av tacksamhet hos familjemedlemmar, släkt, vänner, kolleger, elever och patienter.

Fredrik Almqvist

Carl Gustaf Wallgren
11.1.1923–24.3.2016

Carl Gustaf (Gutten) Wallgren tillhörde en släkt, väl representerad i Sällskapets medlemskår, varför det kan vara befogat att börja denna presentation med en kort släktutredning

Guttens farfars far Georg, stadsläkare i Borgå och lanttagsman hade två söner som var läkare, Guttens farfar Ivar Alexander, bataljonsläkare och stadsläkare i Viborg och Axel Leonard professor i patologi vid Helsingfors universitet (bl.a. Carina Wallgren-Petterssons farfars far). Ivar Alexander hade i sin tur två söner som var läkare nämligen Guttens far Georgwilhelm, kirurg och överläkare vid Diakonissanstaltens barnkirurgiska avdelning och Ivar, professor i patologi vid Helsingfors universitet och Otto Lindbergs morfar.

Georgwilhelms samtliga tre söner valde medicinarbanan, Rabbe barnkirurgi, Carl Gustaf radiologi och Erik Ivar barnkardiologi.

Carl Gustaf Wallgren föddes i Helsingfors den 11 januari år 1923 men vistades sin tidigaste barndom med familjen, far Georgwilhelm och mor Rea född Stråle, i S:t Michel. Familjen flyttade 1930 till Helsingfors där Gutten inledde sin skolgång i Läroverket för gossar och flickor, Brobergsskolan, där han tog studentexamen 1941. Carl Gustaf hörde till de årsklasser som dominerades av krigens 1939–1944 och blev tvugna att offra sin ungdom för landets försvar. Vid vinterkrigets utbrott var Gutten 16 år och anslöt sig till skyddsskåren. Han deltog i den lokala luftspaningen och andra bevakningsuppdrag och samtidigt

fick han gruppleदारutbildning. Under mellankrigs perioden 1940–1941 kunde skolgången avslutas, varefter följde militärtjänstgöring. I detta skede tänkte Gutten ge sig in på officersbanan och sannolikt besjälad av något slags jägaranda beslöt han att ansluta sig till den finska Waffen SS-bataljonen för att där få en tysk officersutbildning. Truppen på cirka 1400 man skeppades i juni 1941 till Tyskland och därifrån kommenderades den efter utbildningsperioden till östfronten i Ukraina. Bataljonen upplöstes på våren 1943 och återbördades till Finland reducerad med cirka 250 stupade och drygt 600 sårade. Under krigets slutskeden verkade han som gruppchef vid JR 52 i Rukajärvi, han hade löjtnants grad.

Redan under krigets slutskede övergavs tanken på en officersbana och Gutten började förbereda sig för inträde i medicinska fakulteten vid Helsingfors universitet. Han kunde inleda sina studier genast efter kriget för att avlägga medicinekandidatexamen 1947 och medicinelicensiatexamen 1951. Redan under studietiden inledde Carl Gustaf sin yrkesverksamhet då som assistent vid anatomiska inrättningen vid Helsingfors universitet åren 1948–1955. Specialistutbildningen i radiologi inleddes 1951 vid medicinska polikliniken vid Helsingfors allmänna sjukhus och fullföljdes 1955. Specialist i röntgendiagnostik och terapi blev Gutten 1954 och administrativ kompetens erhöll han 1980. Utbildningen kompletterades 1951–1963 med studieresor till Sverige, Tyskland, Norge, England och Frankrike.

Sin långa karriär inom Helsingfors sjukvård inledde Carl Gustaf som assistentläkare vid röntgenavdelningen på Maria sjukhus 1955–1959 och som specialistläkare 1959–1971. År 1972 utnämndes han till ansvarig läkare för Maria sjukhus östra poliklinik och där avancerade han till biträdande överläkare 1974. Överläkare och direktör för östra polikliniken samt Kvarnbäckens och Kasbergets sjukhem var han från 1982 till sin pensionering 1986. Vid sidan av läkarverksamheten anlätades Carl Gustaf av stadens myndigheter för planerings- och upphandlingsuppdrag bl.a. vid uppbyggnaden av östra polikliniken, som sedan utvecklades till Hertönäs sjukhus. Under åren 1953–1961 verkade Gutten som en mycket uppskattad lärare vid utbildningen av röntgentekniska biträden och vid den svenskspråkiga sjuksköterskeutbild-

ningen. Hans vetenskapliga produktion omfattar ett tretotal uppsatser rörande röntgendiagnostik samt planerings- och administration av röntgenavdelningar. Åren 1955–1997 skötte Gutten en privatpraktik vid Eira sjukhus röntgenavdelning. Dessutom verkade han under kortare perioder som radiologkonsult vid Hangö och Borgå sjukhus.

Carl Gustaf var en omdömesgill person med sinne för ekonomi. Dessa egenskaper renderade honom under årens lopp styrelseuppdrag i olika organisationer bl.a. Helsingfors universitets studentkår och Finlands studentkårers förbund, Radiologföreningen, Läkarförbundet, Akava och Finlands radiologer. Dessutom bör hans verksamhet som mångårig styrelsemedlem och styrelseordförande för Läkemedelsfabriken Medica och för Eira sjukhus nämnas. Gutten anlätades som sakkunnig i statens examensnämnd för strålskyddsärenden och vid medicinalstyrelsen. För dessa sina engagemang belönades Carl Gustaf med medicinalråds titel 1991 samt förtjänstecken av Läkarförbundet, Akava och Stadsförbundet.

Carl Gustaf Wallgren blev medlem av FLS 1947, verkade som Sällskapets skattmästare 1989–1992 och var sedan medlem av ekonomiska rådet till 1996.

Gutten var en social och vänsäll person. Under studietiden deltog han livligt i verksamheten på Nylands nation bl.a. som klubbhövding och trumpetare i nationens orkester. Det var även på nationen han träffade sin blivande hustru Else-Maj Rautalin som han gifte sig med 1948. Familjen utökades småningom med två söner och en dotter. En viktig del av klanen Wallgrens liv utgjordes av den gemensamma sommarvistelsen på Långön i Pellinge. Där träffades regelbundet föräldrar, syskon, barn och kusiner och där fick Gutten även utlopp för sina specialintressen odling av blommor och träd och skapade en oas i den karga skärgårdsnaturen.

Carl Gustaf Wallgrens långa och händelserika liv ändades 24 mars 2016 då han avled bruten av ålder. I enlighet med Bellmans uppmaning ”Vem är som ej vår broder minns trots att hans skugga ej länge finns” är jag övertygad om att Carl Gustafs minne skall leva länge bland Sällskapets medlemmar, detta borgar hans personlighet och livsverk för.

Johan Edgren

IN MEMORIAM

Eino Nivaja
28.1.1929–7.10.2016

Eino Erkki Nivaja (till 1990 Niskanen) föddes den 28 januari 1929 i Helsingfors, där han avled i sitt hem den 7 oktober 2016.

Redan under skoltiden fick han intryck som blev viktiga för honom i livet, i synnerhet påverkades han av de krigstida händelserna. Efter studentexamen

1947 vid Suomalainen Normaalyseo valde han att utbilda sig till läkare och avlade ML-examen 1954. Han verkade sedan ett par år som militärläkare vid Kadettskolan i Sandhamn, därefter blev han efter en kort kirurgisk-gynekologisk sejour till en början assistent på Rättsmedicinska institutet vid Helsingfors universitet för att sedan övergå till Patologisk-anatomiska institutet. MKD-graden uppnådde han 1962 med en avhandling om experimentell hud-carcinogenes med undertecknad som opponent. Han blev docent i patologisk anatomi 1963 och hörde till professor Kai Setäläs forskargrupp som assistent och biträdande lärare. År 1966 övergick han till dåvarande HUUS och erhöll specialrättigheter i radiologi 1970 för att sedan vara biträdande överläkare vid olika kliniker vid HUUS, och från 1976 till sin pensionering 1990 röntgenspecialistläkare vid Strålbehandlings- och cancerkliniken. Hans militärgrad var sanitetskapten.

Efter pensioneringen och en kort tids privatpraktik ägnade han sig åt att följa

med framför allt medicinska grundvetenskaper. Det stora intresset för utvecklingen inom matematik, fysik och astronomi sysselsatte hans vetgirighet. Därutöver var han väl insatt i musik, litteratur och konst samt var själv en skicklig pianist.

Eino Nivaja deltog gärna i Villa Lantes och Marcel Prousts vänners verksamhet. Hans gedigna språkkunskaper (han var sedan barndomen helt tvåspråkig) gjorde att han gärna reste i synnerhet till Frankrike.

Aktuella samhällsfrågor intresserade honom mycket och många är de insändare vi fått läsa i HBL. Eino publicerade en rad dagböcker, där han, som den oliktankare har var, gav fritt uttryck åt sina tankar. Han var antiklerikal, vilket inte hindrade honom från att bli vän med såväl katoliker som protestanter.

Vi är många som saknar denna mångsidigt begåvade och färgstarka person som var Eino Erkki Nivaja.

Leo Stjernvall

Professor, mångårig vän och kollega

Povl Riis
28.12.1925–2.1.2017

Sällskapets utländska ledamot professor Povl Riis, Köpenhamn, dog den 2 januari 2017. Han var född den 28 december 1925, och kallades till medlem av Finska Läkaresällskapet 1985.

År 1956 var Povl Riis tillsammans med den dansk-amerikanska forskaren Fritz Fuchs först med att använda amniocentes för att könsbestämma foster som har risk för medfödda sjukdomar; i första hand hemofili och muskeldystrofi. Han hade en akademisk karriär som forskare och gastroenterolog, och var professor i inre medicin vid Københavns Universitet 1975–1995.

Povl Riis insatser och publikationer inom ämnena etik och forskningsförmedling är omfattande. Han var en av de tre som 1975 skrev en total revision av Helsingforsdeklarationen, och han deltog i arbetet med Vancouver-reglerna för vetenskapliga publikationer. Han blev redaktionsmedlem i JAMA och var konsult för etiska frågor i Europarådet. Vidare har han varit ordförande för Danmarks centrala vetenskapsetikkommitté, som är ett slags högsta domstol för vetenskaplig etik. Han var redaktör för Ugeskrift for Læger i 24 år. Povl Riis var hedersdoktor vid flera universitet i Danmark och Sverige och Honorary Fellow (FRCP) i the Royal College of Physicians (London).

Povl Riis var nordist. Han var redaktör för Danmark i tidskriften Nordisk Medicin, och hans intresse för Finland och finlandssvenskarna var påfallande. Han föreslog halvt på skämt att finlandssvenskan skulle bli gemensamt språk vid nordiska möten, eftersom det var det enda språk som alla närvarande förstod.

I Danmark var han en högaktad riksetiker – en dansk arkiater, om en sådan titel skulle finnas. Efter pensio-

neringen var han i 14 år ordförande för Danmarks Äldreforum, som är ett oavhängigt råd under välfärdsministeriet. Hans ledstjärna var att de äldre ska ha tillfälle att berika samhället med sin erfarenhet.

Utöver sina cirka 600 vetenskapliga artiklar har Povl Riis skrivit kantater, julsånger och psalmer, och han har omtolkat gamla danska dikter.

Povl Riis hustru Else avled 1977 efter 43 års äktenskap. Povl beskrev själv hur han och de tre vuxna barnen stöttade varandra. Han hade en kristen livsåskådning, utgående från att tro och vetande har olika logiska grunder och inte står i konflikt. Själv har han sagt: "Vi kan inte skapa en naturlagsbaserad etik; etikens regler har andra källor än vetenskapens."

Povl Riis var en livsintresserad och empatisk människa. Han delade med sig av sina kunskaper och tog också till sig andras synpunkter och erfarenheter. Intet mänskligt var honom främmande, och det var en fröjd att diskutera med honom. En högt skattad kollega, förebild och god vän har fullbordat en rik livsgärning.

Peter Wahlberg